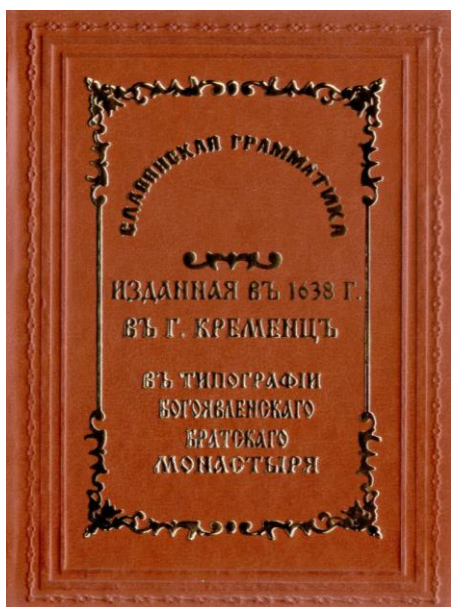

Ректор, проф. Ломакович А. М.
(КОГПА ім. Тараса Шевченка)

КРЕМЕНЕЦЬКІЙ «ГРАМАТИЦІ» - 380!

Було це 1638 року, коли в нашому місті вийшла друком книга, що стала видатною бібліографічною цінністю історико-культурного значення. Повна назва видання – «Словенская грамматика, изданная въ 1638 г. въ г. Кременецъ въ типографіи Богоявленскаго Братскаго монастыря», а відоме воно під лаконічною назвою «Кременецька граматика». З ініціативи ректорату академії були розроблені заходи з відзначення 380-річчя виходу у світ цієї книги, серед яких – перевидання «Граматики» та Всеукраїнські наукові читання «Кременецька граматика (1638 р.) в контексті освітньо-культурного розвитку України другої половини XVI – першої половини XVII ст.».

Реалізація згаданих заходів збіглась у часі: на Всеукраїнських читаннях, приурочених 380-річчю «Кременецької граматика», були презентовані перші примірники перевиданої раритетної книги. Оновлена «Грамматика» – це фототипічне видання пам'ятки української культури й освіти XVII століття. Йдеться про посібник для студентів – слухачів Братської школи. Оригінали перевиданого першоджерела знаходяться в Національному музеї ім. Андрея Шептицького (Львів) і в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (Київ). Книга перевидана за рішенням вченої ради Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка та вченої ради Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

За реалізацію проекту виступила робоча група у складі науковців кафедри української філології і суспільних дисциплін, доцентів Олега Василишина, Інни Волянчук, Ірини Комінярської, Лілії Невідомської, Олени Пасічник і Володимира Собчука. Над проектом працювала редакційна колегія у складі доктора педагогічних наук, проректора з наукової роботи, професора Валентини Бенери, доктора філологічних наук, професора Житомирського державного університету імені Івана Франка Віктора Мойсієнка, доктора філологічних наук, директора Інституту української мови НАН України Павла Гриценка, доктора філологічних наук, професора Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Івашківа, доктора філологічних наук, професора Тернопільського національного університету ім. Володимира Гнатюка Тетяни Вільчинської, кандидатів філологічних наук, доцентів нашої академії Лілії Невідомської й Олега

Василишина, кандидата історичних наук, завідувача відділу стародруків і рідкісних видань НБУ ім. В. І. Вернадського Наталії Бондар.

Видання рецензували доктори філологічних наук, професори Петро Білоусенко (Інститут української мови НАН України), Богдана Криса (Львівський НУ ім. Івана Франка), Марія Скаб (Чернівецький НУ ім. Юрія Федьковича). Книга побачила світ у видавництві «Місіонер» (Львівська область).

«Кременецька граматики» у своєму оновленому образі знову прийшла до читача завдяки спільним зусиллям колективів нашої академії, Національного музею ім. Андрея Шептицького, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та Кременецької міської ради, а також львівського мецената Віталія Ломаковича.

Під час презентації видання було відзначено: «Із нагоди 380-ліття з часу появи кременецької «Граматики» (1638 р.) втілено в життя ідею її перевидання. Незаперечним є внесок у цю справу всіх тих, хто опікувався підготовкою цієї праці до передрукування. Насамперед висловлюємо вдячність директорам і науковим працівникам Національного музею ім. Андрея Шептицького у Львові та Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського в Києві, які надали цей раритет для наукового опрацювання і своїми консультаціями уможливили його фототипічне перевидання».

Завідувач відділу НБУ ім. В. І. Вернадського Наталія Бондар у передмові дає фахову характеристику виданню та повідомляє: «Нині відомі п'ять примірників «Граматики»: два з них зберігаються в Україні (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського в Києві та Національний музей ім. Андрея Шептицького у Львові), а решта три – в Росії (Російська державна бібліотека, Державний історичний музей і Російський державний архів давніх актів)».

Доктор філологічних наук, професор Житомирського державного університету ім. Івана Франка Віктор Мойсієнко пише у післяслові: «Освічені русини-українці розуміли роль ученості в суспільстві, намагалися дати належну освіту своїм дітям ... Для потреб шкільного навчання необхідні були підручники. Грамотність на той час ототожнювалася з «граматикою». Звідси – незаперечне практичне значення «Кременецької граматики» для тогочасних шкіл.

Історичні та культурно-духовні аспекти, науково-методичні, освітні та практично-дидактичні виміри стародруку та його перевидання аналізували фахівці-дослідники багатьох науково-освітніх інституцій України на Всеукраїнських наукових читаннях «Кременецька граматики (1638 р.) в контексті освітньо-культурного розвитку України другої половини XVI – першої половини XVII ст.», що проходили в читальному залі історико-архітектурного комплексу нашої академії. Функції модератора Читань виконував завідувач кафедри української філології та суспільних дисциплін, доцент Олег Васишин, який підкреслив роль «Кременецької граматики» у розвитку національної словесності в регіоні, висвітлив особливості наукових пошуків і зміст організаційних заходів з підготовки перевидання цієї раритетної книги.

Від імені кременчан науковців України вітала секретар Кременецької міської ради Галина Мельник. У виступі кандидата історичних наук, доцента академії Володимира Собчука наголошено на наступні культурно-освітні ювілеї міста і краю (відкриття першої школи на Волині, заснування Волинського ліцею та Української гімназії тощо) та показано динаміку освітніх процесів, культурно-історичний та географічний портрет Кременця. Це стало пропедевтикою до

наукової дискусії, розпочатої доктором філологічних наук, професором Катериною Городенською (Інститут літератури ім. Тараса Шевченка НАН України) доповіддю «Кременецька граматики 1638 року і сучасні граматики: погляд крізь століття». Продовжив дискусію доктор філологічних наук, професор Житомирського державного університету ім. Івана Франка Віктор Мойсієнко темою «Роль Кременецького культурного осередку у формуванні староукраїнської літературної писемної мови». Науковці Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, доктор філологічних наук, професор Тетяна Вільчинська і кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент Олександр Вільчинський характеризували «Тенденції мовного розвитку та книгодрукування в Україні XVII ст.». Цікавим, корисним та інформаційно насиченим був виступ кандидата історичних наук, завідувача відділу стародруків і рідкісних видань НБУ ім. В. І. Вернадського Наталії Бондар «Видання та примірники Кременецької «Граматики» 1638 р.».

До програми першого наукового засідання Читань увійшли науково-аналітичні дослідження доктора філологічних наук, професора Львівського НУ ім. Івана Франка Богдани Криси («Кременецька граматики в контексті українських гуманістичних студій кінця XVI – XVII ст.»), докторів філологічних наук, професорів Чернівецького НУ ім. Юрія Федьковича Мар'яна Скаба («Відображення особливостей зверненої мови в Кременецькій граматиці») та Марії Скаб («Церковнослов'янська мова в контексті українського національного відродження»), доктора педагогічних наук, професора ТНПУ ім. Володимира Гнатюка Елеонори Палихатої («Лінгвістична освіта у братських школах другої половини XVI – першої половини XVII ст.») і доктора філологічних наук, професора Львівського НУ ім. Івана Франка Зоряни Купчинської («Ойконімний ландшафт Кременеччини XVII ст.»).

Друга частина Читань проходила у форматі круглого столу, де науковці зосередились на трьох тематичних проблемах: періоди розвитку української літературної мови, суспільно-історичні чинники повернення українських книжників до церковнослов'янської мови, актуальні проблеми історіографічного дослідження Кременецької граматики. Першою розпочала розмову кандидат філологічних наук, доцент Житомирського ДУ ім. Івана Франка Леся Литвинчук-Ящук, яку зацікавила «Кременецька актові книга 1578 р. – важливе джерело староукраїнської літературної мови». Продовженням теми став виступ її колеги, доцента Галини Гримашевич, яка конкретизувала проблематику питанням «Прислівникова система Кременецької актові книги 1578 р.». Активно працювали за круглим столом і наші науковці. Доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін Лілія Невідомська розкрила «Роль церковнослов'янської мови в релігійній сфері на різних етапах історичного розвитку України». Цю тему вона досліджувала спільно з доцентом ТНПУ імені Володимира Гнатюка Стефанією Лісняк. Член кафедри іноземних мов та методики їх викладання Ольга Микуляк характеризувала процес «Дослідження Кременецької граматики в українському мовознавстві», що було підготовлене у співпраці з доцентом кафедри української філології та суспільних дисциплін Інною Воляннюк.

Програма круглого столу включала виступи доцентів Львівського національного університету імені Івана Франка Уляни Добасевич («Екстралінгвальні чинники у мовотворчих процесах XVI – першої половини

XVII ст.») і Тетяни Висоцької («Засоби зв'язку в українських барокових проповідях»), доцента Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника Марії Брус («Найменування жінок у граматичних працях XVII ст.: відмінювання та словотворення»), доцентів ТНПУ ім. Володимира Гнатюка Володимира Буди («Старослов'янські мовні речення в роману Костянтина Басенка «Початок»»), Галини Панчук («Особливості прикметників у збірці повчань Кирила Транквіліона-Ставровецького «Перло многоцінне»»), Галини Бачинської та кандидата філологічних наук Оксани Вербопецької («Грамматичні категорії «імен» у Кременецькій граматиці»).

«Кременецьку граматику» перевидано, раритетне видання надіслано у вітчизняні наукові бібліотеки та заклади вищої освіти. Всеукраїнські читання проведено – зроблено початок доброї справи повернення із забуття однієї з вагомих пам'яток української духовної культури. І тим самим відкрито шлях до нових наукових досліджень.